

KATEHIZACIJA I ODGOJ ZA EUHARISTIJSKI ŽIVOT

Živan Bezić

Katehizacija i odgoj idu skupa. Katehizacija je bitni i sastavni dio kršćanskog odgoja. Odgoj je pak oduvijek počivao na katekumenatu i vjerskoj pouci. Sada ne namjeravamo istraživati međusobne odnose katehizacije i odgoja, već samo njihovo sukladno djelovanje u smjeru euharistijskog života vjernika. Kako je euharistija integralni dio kršćanskog života, tako i katehizacija, kao integralni dio kršćanskog odgoja, mora usmjeriti svoje nastojanje u svrhu buđenja i održavanja euharistijskog života kršćanina.

Stoga ovdje nećemo katehizaciju i odgoj tretirati kao dva različita pojma, nego kao dva paralelna tijeka istog procesa, smatrajući katehizaciju jednim od temeljnih vidova katoličkog odgoja. Između katehizacije i kršćanskog odgoja nema suprotnosti; katehizacija je integralna i integrativna sastavnica odgoja. Katehizaciju i vjerski odgoj poistovjećujemo u smislu njemačke katehetske škole, koja vjeronauk jednostavno naziva „Religionspädagogik”.¹

Kako odgoj i kateheza moraju biti prilagođeni dobi odgajnika, mi ćemo u odgajanju za euharistijski život slijediti etape ljudskog razvoja, počevši od malog djeteta do njegove odrasle dobi. Naš euharistijski odgoj bit će „stupnje-

vit”, kako je to tražio apostol euharistije sveti papa Pio X.²

PRVI EUHARISTIJSKI ODGOJ

Dobro je poznato da se prvi odgoj odvija u krilu *obitelji*. Tako je i s kršćanskim odgojem.³

Kršćanska je obitelj osnovna stanica Crkve, zapravo mala „domaća Crkva”. Kako ne možemo zamisliti Crkvu bez euharistije, tako ne možemo zamisliti ni kršćanske obitelji bez euharistije. Bez nje ne bi ni obitelj bila „kućna Crkva”. Obitelj je prva i prava slika svake euhari-

¹ E. Feifel (Hg), Handbuch der Religionspädagogik. 3 sv., izd. Gerd Mohn u. benziger, Gütersloh-Zürich 1973–1975.

² Quam singulari, str. 188.

³ S. Longi, Famiglia domani. Castellammare di Stabia 1972.

J. Lange, Ehe und Familienpastoral heute. Herder, Wien 1977.

K. Majdanski, Comunione di vita e d'amore. Vita e Pensiero, Milano 1980.

D. Tettamanzi, La Chiesa domestica. Ed. Dehoniane, Napoli 1979.

AA. VV., La famiglia oggi e domani. Ancora, Milano 1980.

N. Martin, Familie und Religion. Schöningh, Paderborn 1981.

stijske zajednice. Euharistijski je život stožer kršćanskog života obitelji.

Obitelj je prava odgojiteljica, a to znači i najjača. Psiholozi i sociolozi znaju da su prve godine djetinjstva presudne za čitav kasniji čovjekov život. To je poznato i pastoralcima i katehetama; o tome nam svjedoče redom sve statistike. S pravom zaključuje G. Gatti: „Obitelj izgrađuje kršćanski identitet djece postavljajući premise i temelje za usvajanje vjerskih stavova.”⁴

Nosioci kućnog odgoja jesu prvenstveno *roditelji*. Oni su, osobito majka, prvi odgojitelji i prvi vjeroučitelji svoje djece. Za kršćansku djecu oni su i zastupnici božanskog autoriteta. U roditeljskim likovima dijete najprije otkriva pojam i crte Boga. I mi stariji redovito zamišljamo Boga antropomorfno, a djeca još i geneomorfno. Njima je Bog biće slično ocu i majci. Osim toga samom svojom pobožnošću roditelji izaraju vjeru i u duše djece. „Religioznost roditelja općenito je najautentičnija podloga religioznih stavova djece.”⁵

Kao predstavnici Božji, roditelji su na neki način i domaći svećenici. Oni u svojoj kući vrše i „službu riječi” (poučavanjem, molitvom) i „službu žrtve” (zalaganjem, odricanjem, žrtvom). Poput prvog Misnika i oni su „sacerdos et victima” za svoju djecu. Tako su predodređeni za euharistijske odgojitelje. „Prije nego što susretu Krista u euharistiji, djeca ga moraju susresti u svojim roditeljima, njihovim riječima, njihovim činima, njihovom načinu života. Oni su živo iskustvo nutarnje prisutnosti.”⁶

Roditelji su odgojitelji najprije svojim primjerom. Kako je iskustvo najbolja škola, djeca najviše i najlakše uče preko primjera roditelja i ponašanja ostalih članova obitelji. Stoga je u euharistijskom životu roditelja na neki način već uključen i budući euharistijski život njihove djece. U tom smislu P. Ranwez govori ispravno: „Dijete koje još nije primilo prvu pričest nije lišeno božanskog kruha: njegovi roditelji, nahranjeni euharistijom, za njega su kruh života.”⁷

Kako li je samo dražestan prizor, koji smo sigurno svi mi svećenici doživjeli, vidjeti malo dijete kako, držeći se majčina skuta, prilazi pričesnoj klupi te pruža ručicu, odnosno otva-

ra usta, da bi i ono primilo sveti kruh!

Pored roditeljskog autoriteta veliku odgojnu ulogu u dječjem životu igraju i ostali članovi obitelji (djed, baka, tetka i sl.) kao i starija braća i sestre. Obiteljska atmosfera odlučno utječe na kasniji vjerski stav, pobožnost i sakramentalni život malenih. Većina odraslih ostaje vjerna svojim djetinjim vjerovanjima; i onda kad ih javno ne iznose, nose ih duboko u svojim sreima i podsvjesti.

Ponašanje u obitelji može na razne načine pripravljati djecu za njihov budući euharistijski život. Gatti ističe osobito tri obiteljska doživljaja: blagovanje, slavljenje blagdana i gostoprimstvo.⁸ Obiteljsko je blagovanje sjajan uvod u poimanje euharistijske gozbe. Ono stvara zajedništvo i otkriva dobrotu oca, koji se brine za svagdanji kruh, i ljubav majke, koja ga sprema. Obiteljsko slavljenje prigodom crkvenih blagdana ili domaćih svetkovina s čitanjem Svetog pisma, molitvom i zajedničkom gozbom stvara pravu euharistijsku klimu. Primanje, dočekivanje i ugošćivanje pripravlja na radost euharistijskog susreta ako se u gostu vidi nazočnost Kristovu, kao što su i učenici iz Emausa prepoznali Isusa u „lomljenju kruha”.

Život i običaji kršćanske obitelji jesu zapravo uvod u pravi euharistijski život. U euharistiji konačno kulminira posvećenje, osmišljenje i pocrkvenjenje obiteljskih obroka s molitvom, domaćih svetkovina u nazočnosti Kristovoj, kršćanskog gostoprimstva kao i svih humanih i religioznih čina učinjenih iz vjerskih motiva. Kroz vidljive obiteljske i crkvene znakove jela i pića dijete polako dolazi do nadnaravne stvarnosti nebeske gozbe.

Osim znakovitih gesta u krugu obitelji, roditelji mogu – i dužni su – živom riječi *katehizirati* svoju djecu. U vrijeme tzv. dječje faze pitanja imaju krasnu priliku da odgovaraju djeci na njihova vjerska pitanja. Oni i sami

⁴ G. Gatti, *Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj Crkvi*, Kateheza, Zagreb 1981, str. 45.

⁵ Gatti, *ib.* 40.

⁶ Gatti, *ib.* 39.

⁷ P. Ranwez u *Paroisse et liturgie*, br. 1, g. 1968, str. 24.

⁸ G. Gatti, *op. cit.* 160.

moгу poticati takva i slična pitanja. Mogu ih tumačiti djeci razumljivim riječima; dakako, ono što djeca ne znaju ili za što se zanimaju. I sami će im pričati važne prizore iz Biblije, crkvene povijesti, vjerskog iskustva i života svetaca. Pokazivat će im vjerske slike i simbole, osobito one u vezi s euharistijom.

Tako dolazimo do problema vođenja *djece u crkvu*. Je li pametno voditi u crkvu malu djecu, i kada s time treba početi? Svi smo svjedoci mučnih scena prigodom velikih blagdana: mnoge mamice baš u tim prigodama vole dovesti svoju dječicu prvi put u crkvu, pa za vrijeme bogoslužja i propovijedi nastaje dječje urlanje i plač. Tako se ne postupa. Dijete valja dovesti prvi put u crkvu običnim danom, kad u njoj nema nikoga. Treba ga pustiti da lunja po crkvi, sve razgleda i opipa i za sve pita. Tako se učini nekoliko puta sve dok se dijete ne upozna s crkvom. Zatim ga valja dovesti u crkvu na manje blagdane, kad u njoj ima svijeta. Na taj način dijete će naučiti da i ljudi spadaju u crkvu, da je to ne samo Božji nego i ljudski dom. Tek onda kad se dijete priuči i crkvi i vjernicima, možemo ga sa sobom povesti i na velike blagdane.

Prilikom posjeta crkvi dijete ćemo upoznati i s euharistijskim objektima, osobito s oltarom i svetojhraništem. Za oltar ćemo mu reći da je to zajednički stol na kojem se priprema i prima Isus-Kruh (o žrtvi i žrtveniku još je rano govoriti). Svetojhranište je Isusov stan i euharistijska spremnica iz koje nas on hrani svojim tijelom i krvlju. Za početak je dovoljno da dijete znade razlikovati između običnog i svetog kruha na oltaru.

Ako u župi postoji predškolski *vjeronauk*, najbolje je da ga vode redovnice ili same majke. U Francuskoj i Belgiji već postoji više od sto tisuća tzv. „les mamans catéchistes”, majki koje poučavaju u vjeri školsku i predškolsku djecu, najviše u malim grupicama i u svojim stanovima. U svom poslu uspijevaju bolje od samih svećenika. U zemljama gdje Crkva ima svoje vrtiće, zabavišta i ostale predškolske ustanove postoje raznolike mogućnosti kateheze.

Razumljivo je da se maloj djeci ne može sustavno predavati nauk o euharistiji. Dovoljno je da znaju: 1. da je Bog Otac poslao na

zemlju svoga Sina, nekoć u ljudskom liku (Isusov zemaljski život), a danas pod prilikama kruha i vina; 2. ukrušeni Isus jest božanski dar, poziv na gozbu, vidljivi znak njegove velike ljubavi prema nama; 3. mi taj čin božanske ljubavi primamo i prihvaćamo u misi i pričesti, te smo mu za nj vrlo zahvalni.⁹

S tim osnovnim euharistijskim spoznajama dijete je postalo relativno zrelo za sudjelovanje u misi. Za njega dolaze u obzir tri oblika *misnog slavlja*: a) zajednička župska misa, b) obiteljska misa u župnoj crkvi, c) posebne dječje mise.

Prednost pripada župskoj misi. Dijete je također član župske zajednice, za nju se odgaja i valja da se u nju na vrijeme uklapa. Vrlo su korisne i obiteljske mise kada s djecom zajedno slave i njihovi roditelji. Takve mise dobro djeluju i na roditelje i na djecu. Svoje opravdanje imaju također i dječje mise, pripravljene samo za najmanje. No ne bi bilo pametno da se djeca ograničuju samo na takve mise.¹⁰ Time se izdvajaju iz opće zajednice i umjetno zadržavaju na dječjoj razini pobožnosti.

Možda je najbolje da djeca sudjeluju na sva tri oblika misnog slavlja. Naizmjenice i prema datim okolnostima i mogućnostima. U gradovima gdje se nedjeljom mora održavati više misa, dobra je kombinacija zajednička misa za djecu i roditelje.

Imamo još jedan krasan oblik misnog odgoja za djecu i starije. To su tzv. kućne ili obiteljske mise u kršćanskom domu.¹¹ Crkva ih je dozvolila u određenim prilikama i uz određene uvjete (o kojima ovdje ne možemo sada govoriti). One mogu biti divna prigoda za euharistiju

⁹ Krivo ima A. Exeler kad za prvi euharistijski odgoj traži samo dvoje: a) da je Bog Stvoritelj, b) da Bog nagrađuje dobro i kazni zlo (Rechtzeitige Erstkommunion und Pfarrseelsorge. Patmos, II izd. Düsseldorf 1964, str. 31). To je premalo, a ovo drugo i pre-rano.

¹⁰ U tome Exeler ima pravo: „Es ist nich einmal einzustreben, sie öfter als einmal in Monat oder gar als 'Normalfall' einzurichten. Die 'Normalform' besteht vielmehr darin, dass die Eltern ihre Kinder zum gewöhnlichen Gottesdienst der Pfarrgemeinde mitnehmen” (Op. cit. 112).

¹¹ Gottesdienst, br. 13–14, g. 1969, str. 107. Dietz O. i dr., Hauseucharistie. Gedanken und Modelle. Kösel, München 1973.

ski odgoj djece. Radosno i svečano iščekivanje neobičnog događaja, pripremanje prostorije i misnog stola, suradnje svih – i velikih i malih – članova obitelji, sudjelovanje rodbine i susjeda, dolazak svećenika, osobno doživljavanje svetog obreda – sve to stvara iznimnu atmosferu za euharistijsku formaciju.

SUSTAVNA KATEHIZACIJA ZA EUHARISTIJU

Naglasili smo golem utjecaj koji vrši obitelj na vjerski i liturgijski odgoj djece. Time ne mislimo zanijekati i onaj utjecaj koji vrše i drugi odgojni, odnosno neodgojni, faktori na život mališana, ali se ipak svi ti uplivi filtriraju kroz obiteljsku atmosferu i njezinu zaštitnu mrežu. Stoga treba i dalje nastaviti s obiteljskim euharistijskim odgojem. To je bitno i za kasniju dob. Ako se to prekine ili sasvim izostane, svi ostali oblici odgoja ostat će gotovo neplodni.

Međutim nastupa vrijeme u životu djeteta kad obiteljski odgoj ne može više imati isključivi monopol na formiranje djece. Ona su stupila u novu fazu razvoja – školsko doba – kad se krug odgojitelja znatno proširuje. Na pedagošku scenu nastupaju učitelji i vjeroučitelji. Škola i Crkva odlučno ulaze u dječji život. Kako kod nas škola ništa ne doprinosi vjerskom odgoju učenika (hvala Bogu ako ga ne ruši!), vjerski i euharistijski odgoj spada prije svega na Crkvu. Svećenik i vjeroučitelj/ica/ u tom su razdoblju najodgovorniji za dušu djeteta. Oni taj svoj zadatak uglavnom ispunjavaju na dva načina: vjeronaukom i liturgijom.

U *vjeronauku* se sada sustavno postavljaju temelji religioznog života djece. Budući da i euharistija spada u temeljne katoličke istine, i njoj treba naći dostojno mjesto u našoj katehezi. U tome će nam pomoći crkveni ambijent, red blagdana, vjerski običaji mjesta, te osobito liturgijska slavlja. Na Veliki četvrtak djeci ćemo bez poteškoća objasniti gozbeni vid euharistije, na Veliki petak žrtveni, a na Uskrs eshatološki.

Kako djeca već znaju da je euharistija božanski dar, znak Božje ljubavi očitovane Isusovom smrću na križu, sad ih uvodimo u pojam žrtve i otkupljenja, u smisao mise. Prihvaćanje

i primanje euharistijskog kruha nije samo emotivno i znakovito, nego i stvarno blagovanje, sudjelovanje u Kristovoj gozbi, pri-čest. Svoju trajnu zahvalnost prema ukrušenom Spasitelju djeca će pokazati izrazima odanosti, štovanja, klanjanja euharistiji, liturgijskim slavljinama. Na taj način produbljujemo već poznate pojmove i uvodimo djecu u nove tajne božanske ljubavi.

U euharistijskom odgoju djece nismo sami. Već smo vidjeli da su nam prirodni saveznici roditelji. Njima će se polako pridružiti starija braća, sestre, rođaci i kumovi djece. Dragocjene pomoćnike imat ćemo u redovnicima, redovnicama i članovima vjerskih svjetovnih instituta. Svi oni mogu biti i službeni vjeroučitelji. Naša revnost će pronaći i među ostalim dobrim vjernicima sposobne katehete – privremene ili stalne – osobito među studentima i apsolvencima laičkih teoloških instituta. Oni mogu voditi i katehizirati manje skupine vjeroučenika i na taj način olakšati župniku posao, a djecu pedagoški jače zahvatiti. Tako i dužnost opće katehizacije ulazi dublje u svijest vjernika.

Osim vjeronauka, u euharistijskom odgoju djece glavnu riječ mora imati crkvena *liturgija* u svim svojim oblicima. Djecu osobito veseli euharistijsko okupljanje, zajedništvo vršnjaka, radost sastajanja, aktivno sudjelovanje, pjesma, svečanost, agape kao i ostali elementi euharistijskog slavlja. Poznavanje, razumijevanje i doživljavanje misnih obreda posebno utječu na euharistijsku pobožnost.

Već smo spomenuli *dječje mise*. O njima nam posebno govori Direktorij za dječje mise.¹² Postoje raznovrsni modeli tih misa. Neka ih djeca sama oblikuju i stvaraju, te u njima sudjeluju u najvećoj mogućoj mjeri, uz uvjet da se time ne izoliraju od župske zajednice. Premda djeca vole živahnost, dramatičnost, promjenu i akciju, ne smijemo bogoslužje pretvoriti u teatar. Potrebno je i u dječjim misama sačuvati trenutke tišine i sabranja. Propovjednik će voditi računa o dječjem mentalitetu (pri povjeda-lačka, ne propovjedalačka homilija!).

Redovitoj *nedjeljnoj* misi pripada posebna važnost i u katehizaciji i u euharistijskom odgo-

¹² Directorium de missis cum pueris (1. XI. 1973).

ju. Nastojmo da ona postane ne samo trajni običaj nego još više: duhovna potreba. Neka je mladi ne shvate samo kao obvezu i dužnost, nego radije kao radost, pravo i čast djece Božje.

Sasvim osobitu pažnju posvetit ćemo našim malim *ministrantima*.¹³ Nikada nemojmo misliti da smo za njih dovoljno uradili. Kad se radi o njima, neka važi deviza: plus ultra! I jedna ustrajna želja: kako bi bilo lijepo da naši „ministranti” jednog dana postanu i „ministri” euharistije! A to velikim dijelom ovisi o nama: o našoj pobožnosti prema euharistiji te o našem zalaganju i brizi za njih. U svetom će se redu ispuniti njihovi djetinji snovi, koje su sanjali dok su u svojim kućama gradili male oltariće i kapele.

Za euharistijsku katehezu, kao i uopće za sakramentalni život, potrebni su nam dobri katekizmi i dobri dječji molitvenici. Što smo do sada učinili na tom području?

ZNAČENJE PRVE PRIČESTI

Svi znamo iz vlastitog iskustva da glavna uloga u euharistijskom odgoju pripada prvoj pričesti. To je jedan od rijetkih događaja koji obilježuje cijeli život kršćanina. Pogotovo je jedan od ključnih doživljaja djetinjstva. To su uvidjeli i protestanti, pa su počeli polako uvoditi dječju pričest, koju su dosad odgađali za kasnije godine.¹⁴

Od pape Pija X. kao prosječna dob za primanje prve pričesti uzima se sedma godina života, odnosno vrijeme malo prije ili malo poslije, prema inteligenciji djeteta (adepto usu rationis). Naši su se biskupi o tome izrazili ovako: „Dob za prvu pričest neka budu početni razredi osnovne škole, ali kod djece iz dobrih kršćanskih obitelji može biti i ranija.”¹⁵ Već se duže vrijeme kod nas ustalila praksa da djeca prvi put pristupaju stolu Gospodnjem oko osme godine života. Ta godina najbolje odgovara našim prilikama, jer tada već dijete pohađa vjeronauk jednu ili dvije godine (pogotovo otkad se u školu polazi sa šestom godinom života) i donekle je pripravno za susret s Gospodinom.¹⁶ A tako je i drugdje po svijetu.

Pravo odlučivanja o vremenu pričesti i studije

spremnosti za nju spada na roditelje, odnosno skrbnike pričesnih kandidata. Oni to čine u sporazumu sa župnikom, čija je dužnost brinuti se da mali vjernici što prije pristupe euharistiji, dati im odgovarajuću vjersku pouku i kontrolirati njihovu sposobnost za prvu pričest (c. 854,5).

Za pobožno sudjelovanje u Jaganjčevoj gozbi djeca moraju biti dobro pripravljena. Stoga im je potrebna *vjeronaučna priprava* za prvu pričest. Crkveni zakonik je izričito traži: „Extra mortis periculum plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio merito exigitur” (c. 854,3). Smjernice naših biskupa zahtijevaju javni i svečani početak pričesničke katehizacije: „Neka se pripravnici na prvu pričest označe jednim liturgijskim skupom pred zajednicom... Neka čitava zajednica sudjeluje u primanju kandidata za prvu pričest” (str. 6, toč. 3,4). Oblik tog liturgijskog skupa prepušten je mašti i dovtljivosti župnika.

Kad se nađe velik broj pripravnika, iskustvo savjetuje da se oni podijele u manje katehetske grupe. To doduše iziskuje i veći broj vjeroučitelja, ali se trud mnogo bolje isplati. Glavni je problem pronaći sposobne i vrijedne pomagače.

Tematika pričesne pripreve treba da obuhvati osnovno vjersko i euharistijsko znanje, da zagrije djetinja srca i vrednuje odgovarajuće obredne geste. S obzirom na geste, neka djeca nauče vrijednost:

- obiteljskog okupljanja oko stola;
- crkvenog okupljanja oko oltara;
- župskih agapa;
- radosti sastajanja;
- čina primanja i darivanja.

S obzirom na vjersko znanje, djeca trebaju upoznati:

¹³ H. Münzel, *Ministranten*. Pfeiffer, München 1969.

D.C. Benson (ed), *The ministry of the child*. Abingdon, Nashville 1979.

P. Wittemann (Hg), *Ministrantenarbeit*. Butzon, Kevelaer 1979.

¹⁴ *Christ in der Gegenwart*, br. 40, g. 1975, 314. *Ib.* br. 11, g. 1979, 86.

¹⁵ Smjernice za pastoralnu praksu sakramenata kršćanske inicijacije (od 10. X. 1978), str. 5, toč. 1.

¹⁶ v. V. Dermota, *Cerkev v sedanjem svetu*, br. 1, g. 1978, str. 27.

- povijest spasenja i ulogu euharistije u njoj: figure Starog zavjeta, pretvorba u Kani, umnažanje kruha, Posljednja večera /„Novi zavjet u mojoj krvi”/, golgotska žrtva, uskrsno otajstvo...
- bitne vidove euharistije: misna žrtva, pričesna gozba, sakramentalna prisutnost Isusova...
- odnos euharistije i (mjesne) Crkve; Crkva je hram euharistije, nedjeljna misa, euharistijska slavlja...
- euharistija i naš život: obraćenje, pokora, česta pričest, krepostan život.

U euharistijsku katehezu spada i pouka o načinu pričešćivanja s odgovarajućim vježbama. Upoznavanje misnih i pričesnih obreda. Način neposredne priprave za misu i pričest, zahvala, rukovanje s molitvenikom.

Kao što je nemoguć prvi euharistijski odgoj bez *suradnje roditelja*, tako je nedovoljna i priprava na prvu pričest bez njihove pomoći. Oni moraju aktivno sudjelovati i u pripravi i u pričesnom slavlju. Bez toga će njihova djeca biti duhovno osiromašena. Najmanje što se od roditelja može tražiti jest: prisutnost na liturgijskom početku priprave, kućno katehiziranje djece, posebni roditeljski sastanak u toku i pri kraju priprave te sakramentalno sudjelovanje na dan prve pričesti.¹⁷

O tome vele naši biskupi: „Neka svećenici uznastoje da roditelji pripomognu obiteljskom katehezom u pripravi na prvu pričest. Neka roditelji imaju učešća u samom slavljenju prve pričesti sudjelovanjem zajedno s djecom na sv. misi i pričesti.” Čestim primanjem euharistije kao i redovitim sudjelovanjem na misi roditelji pružaju djeci nenadoknadivo svjedočanstvo o značenju ovog sakramenta u životu kršćanina” (Smjernice, str. 6, t. 2).

Na roditeljskim sastancima poučit ćemo starije kako katehizirati djecu, što je bitno a što sporedno u euharistijskom odgoju, o dužnosti i načinu njihova sudjelovanja. U vezi s odjećom prvopričesnika Smjernice pišu: „Neka se nastoji obaviti slavljenje prve pričesti u odijelima koja su zajednička svima – npr. bijele tunike – ako je moguće” (str. 6, t. 5).

Neposredna priprava za prvu pričest sastoji se u tome da se osigura istinska vjera prvopričesnika, dobra nakana, pobožno raspoloženje

i stanje milosti. U tome nam može pomoći obavljanje devetnice ili barem trodnevnice pred samu svečanost. Najbolje je da djeca obave ispovijed u okviru pokorničkog bogoslužja za njih.

O strukturi samog prvopričesničkog *slavlja* nećemo posebno govoriti. Njegovi oblici i uzusi dobro su nam poznati. Jedino bih želio naglasiti nekoliko stvari u vezi sa slavljem.

Prvopričesničko slavlje valja obaviti u župnoj crkvi i posred župske zajednice. To je veselje čitave mjesne kršćanske obitelji. To je i savjet naših biskupa: „Najprikladnije mjesto za prvu pričest je župna crkva gdje je u većini slučajeva obavljeno i krštenje” (st. 6, t. 5).

Osim općepoznatih obreda, dobro je da se sačuvaju i razni lokalni dobri običaji (prinos, žrtvice, obnova krsnog zavjeta, agape...)

Svečanost ne smije trajati dugo da ne zamori djecu i da ih ne izvrgne dugotrajnoj duševnoj napetosti.

Nije dobro pretjeravati u slavlju. U tom slučaju bitno postaje sporedno, a sporedno glavno. To su uvidjeli i francuski biskupi, pa sad nastoje ograničiti deformiranje njihove „la communion solennelle”.

Pričest je dio mise, misna gozba. Stoga ni prva pričest ne smije baciti u sjenu veličinu i značenje misne žrtve.

Treba izbjegavati neukusna pretjerivanja kod fotografiranja u času prve pričesti. Nedolično je, a i smiješno, kad se pričestitelj i pričesnici namještaju pred kamerama a snimatelj postaje magister caeremoniarum. Oskvrnjuje se najsvetiji čas. Idoli zauzimaju mjesto Krista. Od svetinje se pravi predstava.

Da li prvu pričest dijeliti na ruku ili na jezik? Djeci ćemo objasniti prednosti i nezgodnosti obaju načina pričešćivanja i ostaviti im slobodu da sami biraju. Ako im Crkva pruža tu slobodu, župnik im je ne smije ograničavati. I na taj način se odgajaju za vjerničku zrelost.

Prva pričest ne smije biti ujedno i posljednja. Treba djecu zarana privikavati na *čestu pričest*. „Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo”, veli stara mudrost. Tu nam dobro dođu nedjelje sv. Alojzija i redovita blagdanska

¹⁷ Signum, br. 2, g. 1970, str. 47.

pričest. Na vrijeme im valja predočiti euharistijski ideal: pričestiti se kod svake mise (dakako, dostojno!) u kojoj sudjeluju.

Neki vjeroučitelji imaju loš običaj da s prvom pričesti prekidaju redoviti vjeronauk za tu godinu. To nije dobro. Nikada u životu dijete nije tako oduševljeno za Krista, podatno i odgojivo kao u danima prve pričesti. Stoga valja iskoristiti takvu priliku i poslije prve pričesti nastaviti s vjeronaukom barem još mjesec dana.

EUHARISTIJSKI ODGOJ MLADEŽI

Postprvopričesnički vjeronauk se, kako znamo, nalazi u krizi. Kad se djeca još i krizmaju, mnogi od njih, skupa s roditeljima, drže da je s vjeronaukom gotovo.

Upravo su zato godine predadolescencije i adolescencije najsudbonosnije za euharistijski i vjerski odgoj uopće. Baš u tim godinama kateheta i župnik moraju biti najaktivniji s mladima. U godinama kad im je vjerska pomoć najpotrebnija, ne smijemo ih ostaviti na cjedilu.

Dakako, mi sada ne možemo ulaziti u odgojnu problematiku pubescenata i mladeži, a koja je poznata kao krizna. Ostajemo samo pri nekim momentima euharistijskog odgoja mladih. U prvom redu *kateheza* o euharistiji i dalje se proširuje i produbljuje. Sad je vrijeme da dječaci i djevojčice shvate da je Isusova oltarna žrtva ujedno i njihova žrtva. Oni se njoj priključuju i u nju uključuju. Euharistija je naša zajednička žrtva. Pričest nije samo primanje, već i davanje. Prisutni u hostiji traži i našu prisutnost u „lomljenju kruha”, u posjećivanju bogoslužja, u izgradnji otajstvenog tijela, u radosnim i tužnim časovima zajedničke Crkve.

Mladi se sad moraju upoznati i s ostalim vidovima euharistije. Ona je također i:

- uspomena (anamnesis, memorial) na uskrsno otajstvo, na muku, smrt i uskrsnuće Spasitelja;
- ne samo uspomena, nego i sakramentalno posadašnjenje Isusova misterija (pascha nostrum);
- Novi savez u Kristovoj krvi;
- naša popudbina (viaticum) kroz čitav

život;

- „zalag buduće slave”, predokus eshatoloških radosti, nebeske gozbe;
- čin zahvalnosti za dobrotu Gospodnju (euharistia);
- znak kršćanskog jedinstva s Bogom i braćom u vjeri.

K tome je euharistija još i *slavlje kršćanske vjere*.¹⁸ A mladi su jako osjetljivi za slavlje. U njima ćemo razvijati sposobnost slavljenja, sastajanja, komuniciranja, svetkovanja. Oni se dobro osjećaju u ozračju svečanosti i vole simboličke akcije i geste. Omogućit ćemo im da sami pripremaju euharistijske svečanosti, sastavljaju molitve, muziciraju i pjevaju te prinose euharistijske darove. Ipak uza sve radosne i svečane tonove slavlja, mladi ne smiju zaboraviti ni na pokorničku i očišćujuću ulogu nebeskog kruha. Zato ćemo im redovito pružati prigodu sakramentalnog očišćenja u pokorničkom bogoslužju.

Mise mladih jesu dobra i korisna stvar ako se s njima ne pretjeruje, tj. ako ostanu pred-mise za skupne župske mise. Ne može im biti svrha da mlade izdvoje iz vjerske zajednice, nego da ih pripreme na uklapanje u opću liturgiju. One će, dakako, imati svoj osobiti mladenački ton, dinamično odvijanje obreda, živi ritam zbivanja i pjevanja, polet i zanos mladosti i aktualni sadržaj misli, molitava, čitanja i tumačenja. Bit će dio mladenačkog svijeta, utkan u svagdanji život mladeži, san o jednom boljem društvu i vizija evandeoske utopije na zemlji. No mise mladih ne smiju izgubiti svoju religioznu notu, svoje sakralno značenje, svoje vjerske pobude i svoje katoličko-eklezijalno usmjerenje. Ne smiju postati ni muzički koncert, ni politički miting, ni kazališni hepening. Za njegovanje liturgije, osobito euharistijske pobožnosti, korisno je osnovati posebni *liturgijski kružok* mladih. Sudionici bi se sastajali u redovitim razmacima, studirali bogoslužna pitanja, razrađivali prikladnu literaturu, raspravljali o kulturnim detaljima, oblikovali crkvena slavlja, izabirali liturgijske i paraliturgijske teksto-

¹⁸ C. I. P. L., *Célébrer l'eucharistie aujourd'hui*. Bruxelles-Namur-Tournai 1978.

ve, uvježbavali glazbene točke i prilagođavali mjesne običaje liturgijskim načelima. Uz pomoć takvih kružoka može se preporoditi župsko bogoslužje. U njima se mogu roditi i razviti svećenička zvanja.

Jasno je da nećemo euharistijski odgoj mladeži omeđiti samo na male kružoke, na elitu. Obuhvaćanje svih mladih duša ostaje našim trajnim ciljem. Svima ćemo ponuditi i druge oblike euharistijskog slavlja: agape, procesije, klanjanja, hodočašća, kongrese, liturgijska zborovanja, euharistijska skazanja i misterije.

Za mnoge će mlade kulminacija njihove euharistijske prakse biti *vjenčana misa*. Ona će biti njihova osobna Kana. U suradnji s prijateljima i pod vodstvom svećenika sami mladenci mogu oblikovati misno slavlje svog vjenčanja, sastaviti molitvu vjernih, mogu pripremiti i prinijeti misne darove te primiti Tijelo Gospodnje pod obje prilike. Blagoslov braka doživljuju u hramu euharistije, pred euharistijskim skupom vjernika, u toku euharistijske žrtve, pred licem euharistijskog Spasa.

EUHARISTIJSKI ŽIVOT ODRASLIH VJERNIKA

Srce župe jest mjesna crkva. A srce crkve? Oltar i svetohranište s Onim-koji-jest, vječno Nazočnim. „Ce qui fait l'église, c'est le tabernacle, c'est-à-dire le mystère même de l'Amour” napisao je Gilbert Cesbron.¹⁹ Oko euharistije odvija se čitav kršćanski život, na njoj počiva zgrada Crkve, od nje živi narod Božji. Stoga naši vjernici moraju biti svjesni istine da je *sveta misa* središte njihova vjerskog života.

Zato i glavna briga dušobrižnika mora biti odgoj za misu i osposobljavanje vjernika za djelatno sudjelovanje u euharistijskim obredima, kako to od nas traži Koncil. A što znači aktivno sudjelovati u misnoj žrtvi? Prije svega: redovito, svake nedjelje i blagdana, okupljati se oko žrtvenika svoje crkve. *Nedjeljna čast*, radost i dužnost ostaje stožerom liturgije i euharistijskog doživljavanja.²⁰ Samo ozbiljni razlozi mogu opravdati kršćanina od izostanka s nedjeljne euharistije. I za današnje vjernike moralo bi važiti pravilo prvih kršćanskih mučenika: „Bez nedjeljne mise (dominicum) mi ne

možemo živjeti.” Zajedništvo, crkvenost i skupno bogoslužje valja uvijek stavljati u prvi plan. Kršćanin živi u zajednici, slavi u bogoslužnim skupovima i spasava se u crkvenom zajedništvu. Kao žrtva misa traži pokoru i odricanje, kao gozba traži veselje, gozbeno raspoloženje, slavljenje. A pjesma i molitva najslade su poslije zadovoljštine.

Za pravilno slavljenje i složno ponašanje potrebno je s narodom *uvježbavati* obrede, geste, vladanje, pjevanje i općenito svako zajedničko slavljenje. Vježbe se mogu činiti pred samu misu, neposredno iza nje ili u drugim prikladnim prigodama.

Uživljavanju u zajednička misna slavlja pripomažu mise za posebne grupe. Već smo vidjeli da je njihovo obavljanje značajno za euharistijski odgoj ako se pri tome uvažavaju crkvene upute.²¹

Jako je neodgojan postupak na koji naši vjernici naručuju izgovaranje misa na njihovu nakanu. Oni naime „plaćaju” mise, a mi takav govor prihvaćamo. Ako se misa ne može ničim platiti, zašto još uvijek upotrebljavamo taj odvratni izraz? Krajnje je vrijeme da mi i vjernici počnemo govoriti o misnom daru, prilogu, doprinosu ili nečemu sličnom dok ne dođemo u situaciju da se ukine svaki novčani prilog za mise.

Euharistijski će odgoj doživjeti svoj vrhunac kad naši vjernici osjete potrebu da se pričesćuju kod svake mise u kojoj sudjeluju. Česta *pričest* treba da postane neizostavan dio njihove mise i njihova života. Dobro je da znaju, a i da ponekad vide, kako laici mogu ne samo primiti već i dijeliti pričest drugima: u slučaju bolesti kad nema svećenika, u opasnosti oskrnuća svete hostije, a i u redovitim misnim slavljinama kad je mnogo pričesnika a malo misnika. Dozvolu za dijeljenje pričesti u izvanrednim zgodama može dati i sam župnik, a u re-

¹⁹ G. Cesbron, *Ce que je crois*. Ed. Grasset, Paris 1970, str. 168.

²⁰ „La célébration dominicale n'est pas 'une messe comme les autres': elle est l'Eucharistie fondamentale, confiée à l'Eglise, qui y trouve le sacrement majeur dont elle vit et où elle s'exprime” (Célébrer... 16).

²¹ Služba Božja, br. 2, g. 1973, str. 130; Paroisse et liturgie, br. 3, g. 1870, str. 195, 235.

dovitim prilikama samo biskup. Ne zaboravimo da se predavanje ove vlasti spaja s posebnim obredom u crkvi pred čitavom zajednicom.²²

Iskustvo nam pokazuje da mnogi vjernici još ne poznaju pravo ni samu tehniku pričješćivanja. To vrijedi za pričješćivanje na jezik, a još više za pričest na ruku. U tome se ne snalaze (ili jednostavno ne znaju obred) ni sami prezbiteri. Budući da sam to učinio na drugome mjestu, ovdje neću opisivati postupak pričješćivanja.²³

Aktivno sudjelovanje u misi ostvaruje se ne samo molitvom, pjevanjem i pričješću nego i na druge načine. Da spomenem samo neke. Osim misnikove službe, na misi postoje i druge pomoćne liturgijske službe. Na njih imaju pravo i ostali vjernici. Oni koji su sposobni mogu obavljati službe pjevača, čitača, akolita, tumača, animatora i sakristana. S dozvolom biskupa mogu i propovijedati.²⁴ Da svi spomenuti trebaju i posebni euharistijski odgoj, razumije se samo po sebi.

U tom će nam poslu biti dragocjena suradnja već spomenutih liturgijskih kružoka. Oni su zgodna škola za takav odgoj. Ne traži zaludu crkveni zakonik osnivanje bratovština za kult presvetog oltarskog sakramenta (c. 701, 711).

Iako je misa središnji euharistijski misterij, nije jedini oblik euharistijskog kulta. Stoga ćemo obratiti dužnu pažnju i ostalim oblicima: blagoslovima, klanjanju, procesiji, pohodu, duhovnoj pričesti, a osobito javnoj pričesti bolesnika, tj. popudbini. Ako se i gdje se može očuvati običaj svečane i javne pobudbine, dužni smo ga njegovati zbog njegove vjersko-odgojne uloge.

Euharistijska pouka vjernika i u ovoj će dobi ostati redovito katehetsko sredstvo. Bilo u propovijedima, bilo u biblijskim kružocima, bilo u pobudnicama prigodom euharistijskih pobožnosti, osobito kod svečanosti ređenja, mlade mise, misničkih jubileja, prve pričesti, nedjeljom i prvim petkom. Katehizacija odraslih – koja nam mora osobito ležati na srcu – imat će za svoju središnju točku upravo euharistijsko otajstvo. Pouka mladih roditelja istodobno će zahvatiti i njih same i njihovu djecu. Jednako tako dobro će doći djedovima i baka-

studije

ma, da je onda mogu prenijeti i na svoju unučad. Vjersko obrazovanje odraslih vjernika nerazdvojivo je od euharistijske pouke.

„Ja sam kruh živi... Tko blaguje moje tijelo ima vječni život.” Po euharistiji je Isus ušao u naš život, postao sam *naš život*. Otada kršćanskog života nema bez euharistije. Ona je naša životna popudbina, ali ne za smrt, već za život. Poslije euharistijskog iskustva naš se život preobražava, dobiva nove dimenzije, mijenja sebe i svijet. Temelj je i obveza kršćanskog angažmana u svijetu. Po tom zalaganju euharistija postaje kruh i krv novoga društva, čitavog svijeta.²⁵

Možda ovaj i ovakav svijet postoji još pred Bogom samo zato što je otkupljen i othranjen euharistijskom žrtvom.

Završit ću s posljednjim, ali najvažnijim, euharistijskim odgojnim sredstvom. To je euharistijska vjera i pobožnost *samog svećenika*, službenika euharistije. O njoj ovisi vjera i pobožnost vjernika. Euharistijski život vjernika ne može biti bolji od euharistijskog života pastira. Sabrana priprava i zahvala, pobožno misenje, dostojno dijeljenje pričesti, osobni stav prema svetohraništu, pohod Svetootajstvu, poklon i ostali pobožni čini svećenika izgrađuju vjeru i stav naroda Božjeg.

Poznato je načelo pedagogije: samo onaj koji je već sam odgojen može odgajati druge. Stoga ljubav, vjera i pobožnost službenika euharistije jesu temelj svakog euharistijskog odgoja vjernika.

²² Običaj da i laici dijele svetu pričest učestao je odkad je Sveta Stolica ovlasila mladog mornaričkog časnika na Antarktiku da pričješćuje vojnike svoje baze

²³ Ž. Bezić, *Stare i nove tajne*. Izd. Služba Božja, Makarska 1979, str. 77.

²⁴ *Vjesnik splitske nadbiskupije*, br. 2, g. 1971, str. 41.

²⁵ Što znači kruh u životu društva, najbolje otkrivaju neki izrazi na talijanskom jeziku: *Compa/g/nia*, *compagno*, *compagnone* (od „con-pane”, zajednički kruh); na francuskome: *copain*, *compagnie*, *compagnon* (od „con-pain”) i na španjolskome: *compana*, *companero*, *compania* (od „com-pan”).